

**В.М. Кордон, Л.М. Грабовська, С.О. Михайлюк
м. Могилів – Подільський, Україна**

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

*«Благо скрізь і всюди залежить від дотримань
двох умов: правильного встановлення кінцевої
мети різного роду діяльності, знаходження
відповідних засобів, які приводять до кінцевої
мети».*

Аристотель

Перед сучасним українським суспільством, яке нарешті дістало можливість будувати самостійну державу, постало чимало проблем, що потребують нагального їх вирішення. Соціально-економічні перетворення, що проходять в країні і світі в цілому, виявили необхідність виховання громадянина, особистості з новим менталітетом: самостійної, творчої, готової до вирішення нестандартних ситуацій, незалежної, впевненої у собі. Згідно Болонського процесу, суть якого є формування єдиної загальноєвропейської системи вищої

освіти, яка ґрунтується на спільності фундаментальних принципів функціонування професійна освіта потребує перебудови. Прагнення до підвищення ефективності процесу навчання вимагає постійного удосконалення його форм та методів.

Важливими факторами, що впливають на якість надання медичної допомоги населенню є професійна підготовка та раціональне використання медичних кадрів. Особливо важливого значення набуває проблема змісту та організації підготовки медичних працівників, оскільки необхідно сформувати нові стереотипи професійної та соціальної поведінки майбутнього медика. Молодші медичні спеціалісти – це найбільша ланка фахівців в охороні здоров'я нашої держави і, зрозуміло, що саме вони є не тільки невід'ємною частиною охорони здоров'я нашої держави, але і активними учасниками реформувань, що відбуваються в охороні здоров'я.

Ефективне функціонування установ охорони здоров'я у містах і селах можливе за наявності висококваліфікованого медичного персоналу. Адже відомо, що кваліфікований фахівець працює більш ефективно і продуктивно, краще використовує робочий час, швидше опановує прогресивні методи профілактики, діагностики та лікування захворювань.

Перед медичними навчальними закладами 1-2 рівня акредитації постає завдання підготовки майбутніх спеціалістів, професіоналів своєї справи.

Міцні знання та глибоке засвоєння практичних навичок – таким повинен бути кінцевий результат навчальної роботи педагогічного колективу.

Нестримний потік інформації, технізація багатьох галузей діяльності людини, новини науки міжнародного масштабу зобов'язують нас, викладачів, до щоденної копіткої праці над удосконаленням педагогічної майстерності, бо саме від цього залежить фахова якість кожного випускника. На цьому фоні межі стандартних методик дидактичного процесу стають достатньо вузькими для виконання поставлених завдань. Тому в сучасних умовах викладачі змушені шукати та використовувати такі моделі навчально-виховного процесу, які б затвердили якісно нові взаємовідносини між його учасниками. Ці моделі спрямовані на гуманізацію та активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів – з одного боку, з іншого – поєднуються з якісним оволодінням ними необхідним комплексом знань, умінь і навичок.

Викладач повинен спрямувати студента до самостійного навчання, адже якість підготовки спеціалістів визначається не тільки обсягом певних знань і вмінь, а й здатністю до самоосвіти та творчої діяльності. Це в свою чергу стимулює інновації в навчальній сфері, що спрямовує на досягнення і виконання основного: студент стає активним співучасником навчального процесу.

Дотеперішні методики навчання були здебільшого зорієнтовані на здобуття суми знань, а не на застосування знань в різних умовах. І в реальних умовах наш випускник не завжди може проявити себе позитивно, а підприємство, як правило, шукає фахівців, які готові повноцінно працювати з першого дня. Одним із засобів вирішення проблеми послідовності реформування сучасної освіти в Україні є введення інноваційних педагогічних технологій, впровадження дослідницьких творчих методів навчання в підготовці конкурентноспроможного фахівця, відхід від класичних форм знань, умінь, навичок і перехід до ідеології розвитку на основі особистісно-орієнтованої моделі освіти.

Сучасні передові творці - педагоги під керівництвом Олени Пометун вважають, що оптимальним вирішенням даної проблеми є впровадження інтерактивного навчання.

Використання інтерактивних методів навчання сприяє розвитку творчого мислення, вчить культурі спілкування, поліпшує міжособисті взаємини. Водночас під час використання активних форм і методів навчання підвищуються вимоги до викладача, який сьогодні повинен виступати в ролі організатора пізнавальної діяльності студентів, а не переповідача інформації. Викладач повинен уміло створити ділову, творчу обстановку, вести дискусію, діалог.

Викладачі терапевтичного циклу нашого коледжу теж переймаються питанням: «Яким має бути сучасне аудиторне заняття, як організувати і провести його так, щоб отримати максимальну віддачу?». Тому наполегливо працюємо над проблемою впровадження та

вдосконалення навчально-виховного процесу шляхом використання інтерактивних технологій навчання, керуючись загальноприйнятим алгоритмом:

- визначення доцільності використання інтерактивних прийомів саме на цьому занятті;
- ретельний відбір та аналіз навчального матеріалу, в тому числі й додаткового (тести, приклади, ситуації, завдання для груп, тощо);
- планування заняття – етапи, хронометраж, орієнтовний поділ на групи, ролі учасників, запитання на можливі відповіді;
- вироблення критеріїв оцінювання ефективності роботи груп, заняття;
- мотивація навчальної діяльності шляхом створення проблемної ситуації, наведення цікавих фактів, тощо;
- забезпечення розуміння студентами змісту їхньої діяльності та формування очікуваних результатів під час оголошення, представлення теми;
- надання студентами необхідної інформації для виконання практичних завдань за мінімально короткий час;
- забезпечення засвоєння навчального матеріалу студентами шляхом інтерактивної справи (на вибір викладача);
- рефлексія (підбиття підсумків) у різних формах – індивідуальна робота, робота в парах, групах, дискусія.

Викладачі терапії, педіатрії, сестринської справи, інфекційних хвороб та інших дисциплін, плануючи свою роботу, намагаються пробудити у студентів творче ставлення до опанування знаннями своєї дисципліни. Для досягнення цієї мети вони використовують інтерактивні методи навчання. На заняттях з терапевтичних дисциплін вони посилюють інтерес до вивчення дисципліни, розвивають творче мислення, вчать культури спілкування, поліпшують міжособистісні взаємини.

Хотілося б зупинитися на формах і методах інтерактивного навчання на заняттях, які використовують викладачі терапевтичного циклу на своїх заняттях.

Ми знаємо, що кожен етап заняття: підготовчий, основний та заключний є важливим в навчальному процесі і тому перед викладачем виникає питання як раціональніше використати свій час, як більше дати нового матеріалу, як не забути повторити пройдений матеріал, як систематизувати і узагальнити вивчений матеріал та багато інших.

У процесі викладу нового теоретичного матеріалу студенти повинні засвоїти відповідні поняття, встановити між ними відносини і зв'язки. Наші колеги зробили висновок, що для цього оптимальним є застосування графологічних структур.

В минулому навчальному році викладач з медсестринства в педіатрії А. Чернокульська на відкритому теоретичному занятті з теми «Інфекційні хвороби. Кір. Скарлатина. Краснуха. Вітряна віспа. Епідемічний паротит. Інфекційний мононуклеоз» продемонструвала доцільність застосування графологічних структур, використавши ТЗН. Викладач демонструвала структурно-логічні схеми на таблицях, слайдах, студенти одночасно записували та креслили графологічні схеми, а на заключному етапі самостійно опрацьовували «німі» структурно-логічні схеми.

Клінічні дисципліни: терапія, педіатрія, інфекційні, нервові та психічні хвороби студенти в основному вивчають на 3 курсі, коли вони вже є без 5 хвилин медичні працівники. Тому їм важливо відчутти себе фельдшерами, медсестрами, акушерками, стоматологами. А оцінити їх професійну підготовку з даної дисципліни можна за допомогою «фахового діалога», в якому приймають участь студенти і викладач на рівних правах, коли викладач не тільки задає питання, а й відповідає на запитання студентів, студент в свою чергу не тільки відповідає на питання, але і вчиться обмірковувати відповіді викладача.

Викладачі терапевтичного циклу також використовують лекції-конференції, дискусії, проблемні ситуації, широко застосовують ТЗН, що дає можливість максимально активізувати пізнавальну діяльність студентів.

На практичних заняттях важливим моментом є перевірка рівня засвоєння теоретичних знань. Але часу на цей момент заняття відводиться дуже мало. Не завжди очікуваний результат дає рішення тестових завдань. І тоді викладачі терапевтичного циклу з успіхом використовують такі колективно - групові методи: як «Мікрофон», «Карусель», «Бліц турнір», «Що? Де? Коли?», «Знайди пару», конкурс «Щасливий випадок», тест на знаходження логічно зв'язаних пар, вирішення або складання кросворду з даної теми, «Кружечки».

Для перевірки рівня теоретичної підготовки та стимуляції розумової діяльності метод «Кружечки» продемонстрували на своїх відкритих заняттях викладач фізіотерапії О. Ніколаєнко та викладач шкірних та венеричних хвороб В. Ошовська. Викладач пропонує студентам брати кольоровий кружечок за кожен повну правильну відповідь. Це дає можливість отримати чітку конкретну відповідь, а при підведенні підсумків заняття об'єктивно оцінити відповідь студента.

З метою активізації розумової діяльності в підготовчому етапі заняття, економії часу є доцільним використання методу «Мікрофон», переваги якому надає викладач сестринської справи О. Хмільовська. Вона вважає, що це сприяє розвитку логічного мислення, вмінню швидко та лаконічно висловлювати свою думку, бути завжди добре підготовленими до відповіді.

Важливим етапом практичного заняття є формування професійних вмінь та навиків, тому викладачі максимальну увагу приділяють формуванню професійного мислення.

Розуміючи, що всі тонкощі майстерності випускнику доведеться вивчити безпосередньо на робочому місці, ми все ж максимально намагаємося наблизити студентів до реальних виробничих умов, сформувати у них певні вольові установки, професійне мислення, зважити свої сили та можливості, відчувати гордість за свою професію і за себе в ній. Адже кваліфікований спеціаліст повинен орієнтуватися в питаннях конкретно обмежених його спеціальністю та бути всебічно розвиненим.

Одним з таких прийомів виконання цього завдання є використання ділових ігор. Це дає можливість студенту побачити себе в умовах ринкових відносин, відчувати себе в своїй справі, побачити чи достатньо в нього знань і сил, щоб кардинально змінити напрям своєї діяльності з використанням набутого за час навчання.

Саме це і формує особистість молодої людини, спонукає до стійкого зацікавлення навчанням, бажання стати справжнім професіоналом, адже професіонал повинен не тільки мати знання, але й уміти застосувати їх на практиці, бути впевненим у тому, що «я це вмю». Причому, саме впевненим, а не самовпевненим, тобто твердо оцінити себе і свої можливості та знати собі ціну.

Звичайно, ідеальним варіантом в формуванні практичних навичок та вмінь для майбутнього медичного працівника є наближення студентів до реальних життєвих ситуацій: забезпечення їх роботи біля ліжка хворого, в маніпуляційній, на поліклінічному прийомі. Але це не завжди можливо. На нашу думку, в даній ситуації буде доцільним використання ділової рольової гри, яка мобілізує увагу студентів, сприяє розвитку професійного та клінічного мислення, формує стереотип поведінки в екстремальних ситуаціях. Цей метод також полегшує перенесення вмінь та навичок, сформованих під час навчання на конкретні види діяльності. На своїх практичних заняттях викладачі часто використовують сюжети ділової рольової гри «На ФАПі», «В маніпуляційній», «В процедурному кабінеті», «В палаті», «Виклик швидкої допомоги», «На прийомі в поліклініці».

Так на практичному занятті з нервових та психічних хвороб заключний етап теми: «Травми головного мозку» було проведено методом ділової гри. Студенти імітували дорожньо-транспортну пригоду і надання допомоги травмованим пацієнтам. На практичному занятті з терапії рівень засвоєння навичок по наданню допомоги при гострих порушеннях серцевої діяльності викладач І. Пастух провела в вигляді ділової гри. Викладач терапії Л. Атаманенко провела відкрите практичне заняття з теми «ІХС: Стенокардія. Інфаркт

міокарда, використавши сюжети ділових ігор «Виклик швидкої допомоги» та «На ФАПі». Ділові ігри використовують викладачі А. Чернокульська, Л. Грабовська, В. Юхимчук.

Гра, як напевне, жодна з інших дидактичних форм забезпечує підтримання живого інтересу студентів до навчання. Адже коли немає інтересу до навчання, то й неможливо домогтися високого рівня знань та вмінь. Саме гра розвиває у студентів потяг до знань, бажання примножувати свій інтелектуальний набуток, не зупинятися на досягнутому, формує вміння стрімко, мобільно осмислювати навчальний матеріал, якісно проводити його аналіз, робити самостійні висновки, чітко, логічно, доказово висловлювати свої думки.

На практичних заняттях з деяких тем необхідно опрацювати 8-10 практичних навичок, тобто студент повинен їх засвоїти та закріпити. Але як це зробити з більшою ефективністю ?

Одним з найбільш поширених методів II – III етапів заняття є робота в парах та малих групах. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою важливу роль і певними своїми особистісними і професійними якостями доповнює інших. У таких групах є свої «генератори ідей» та їх виконавці, лідери та аутсайдери, «каталізатори» та «профани». Чим повніше представлені ролі в малій групі, тим ефективніша їх робота.

Весь процес навчальної діяльності проходить на позитивному емоційному тлі, що забезпечує підвищення ефективності співробітництва викладача та студентів. При цьому викладач, що проводить заняття виступає не стільки джерелом інформації, скільки організатором цієї роботи, спрямовуючи її у потрібне русло, створюючи сприятливий психологічний клімат у групі, коректуючи помилки. Використання методу роботи в «малих групах» створює можливості для участі кожного студента у роботі за темою занять, забезпечує формування особистих якостей та досвіду, соціального спілкування, що є важливим для професійної діяльності.

Роботу в «малих групах» також використовуємо для вирішення більш складних проблем, що потребують колективного розуму, наприклад: обстеження хворого, встановлення діагнозу, вирішення проблем пацієнта, складання плану догляду та реалізація його в дію, тобто проведення всіх етапів сестринського процесу, що сприяє формуванню навчальної мотивації, навичок спілкування. На занятті студенти діляться на малі групи по 3 чоловіки для обстеження пацієнта, або виконання практичного навичку. В кожній малій групі призначається відповідальний - староста із числа краще підготовлених учасників. Це дає можливість формувати в учасників здатність встановлювати міжособисті контакти, обмінюватися інформацією, правильно розподіляти та організовувати працю. Студенти при обговоренні намагаються чітко викладати і переконливо доводити свою думку, аналізують і оцінюють свої дії.

При обстеженні пацієнта часто виникає питання: Який діагноз? На цьому етапі доцільно використати метод дискусії. Цей метод дає можливість навчити студентів виробляти і формулювати аргументи, висловлювати думки у виразній і стислій формі, переконувати інших. Обговорення спірного питання, наприклад інсульт, ішемічний або геморагічний, що має суттєве значення для надання невідкладної допомоги, формує клінічне мислення. Студент може визначити свою власну позицію, відстояти свою думку, а це ще один позитивний момент. Для того, щоб прийняти участь в дискусії необхідно мати теоретичну підготовку, тобто це стимулює пізнавальну діяльність студентів. Студентів можна розділити на дві групи: за і проти, уважно вислухати одну і другу сторону.

Кожна тема з терапевтичних дисциплін включає практичний навичок - обстеження пацієнта з даної теми. Якщо проводити його одноманітно без творчого підходу, студенти, знаючи тему легко вгадують діагноз, хоча не можуть його обґрунтувати через лінощі своєї думки. На нашу думку цінним в даному випадку є аналіз ситуації. Викладач заздалегідь готує проблемну ситуацію. Студенти обґрунтовують свої аргументи, відстоюють позицію, висловлюють свою особисту думку і з повагою ставляться до точки зору інших. Такий метод дозволяє поєднати теорію з практикою і життєвим досвідом.

Підсумкове заняття з теми : «Порушення мозкового кровообігу» викладач Михайлюк С.О. провела методом ділової гри «Інтелектуальне казино». 8 студентів отримали по 10

фішок одного кольору. Гравці виставляють по одній фішці в банк і витягають конверт за номером, наприклад, 5 з питанням. Гравець під цим номером відповідає на запитання. Якщо відповідь неповна, інші гравці доповнюють. Якщо доповнення суттєве гравець забирає свою фішку з банку. Чим більше доповнень, тим менше фішок в банку. В кінці гри підводяться підсумки. За 10 і більше виставляється оцінка «відмінно» від 5 до 10 фішок - «добре», менше 5 – «задовільно», немає фішок - «банкрут», студент повинен перездати .

На практичних заняттях доцільно використовувати метод «Круглого столу», де можна провести зустріч зі спеціалістами з певної проблеми. Так на занятті з медсестринства в психіатрії з теми: «Проблеми алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління» було проведено засідання з старшими медсестрами неврологічного, травматологічного, наркологічного відділень.

Студенти отримали завдання сформулювати питання для обговорення визначеної проблеми. Запрошеним гостям «круглого столу» повідомляється тема і питання, які будуть обговорюватися для підготовки ними виступу і відповідей на запитання. Студенти готували декілька критичних ситуацій, які ілюстрували проблему за допомогою сценаріїв. Таким чином зустріч за «круглим столом» має достатньо виражену практичну спрямованість.

На фельдшерському відділенні, на практичних заняттях після обстеження пацієнта, часто стоїть завдання провести диференційну діагностику. В цьому випадку для вироблення кількох вирішень конкретної проблеми викладачі терапевтичного циклу використовують метод «Мозкової атаки». Викладач формулює проблему, яку необхідно вирішити. Створюється експертна група з кращих студентів, яка фіксує ідеї, висловлені студентами., оцінюють і відбирають кращі рішення. Цей інтерактивний метод спонукає студентів проявляти уяву та творчість, дає можливість їм вільно висловлювати свої думки, зібрати якомога більше ідей щодо вирішення проблеми протягом обмеженого періоду часу.

На заключному етапі заняття проводиться систематизація та узагальнення набутих знань, умінь та навичок. Викладачі терапевтичного циклу вважають, що оптимальними інноваційними методами його проведення є вирішення кросвордів, пошуково-творчі ділові ігри, складання ситуаційних задач.

Дидактичні кросворди викладачі використовують на заняттях і в позааудиторній роботі для активізації розумової та пізнавальної діяльності студентів, для розвитку навичок самостійної роботи з підручником, додатковою літературою, умінь систематизувати конкретний навчальний матеріал, підвищення якості знань, пізнавального інтересу до матеріалу, що вивчається. Ми використовуємо 2 форми організації самостійної роботи з кросвордами: I – робота із заздалегідь складеними викладачем кросвордами, II – самостійне складання студентами кросвордів на підставі запропонованої їм навчальної інформації.

Пошуково-творчі ділові ігри передбачають елементи пошуку на основі знань набутих студентами, здійснення визначених логічних операцій, прояв творчої активності, вміння узагальнювати і систематизувати набуті знання як у стандартних так і в нестандартних ситуаціях.

Узагальнюючи, можна зробити висновок, що інтерактивні методи мають перевагу перед нетрадиційними, тому що:

1. Кожен студент приймає безпосередню участь в занятті і є активним шукачем вирішення проблеми.

2. Під час проведення інтерактивного заняття відбувається взаємне духовне інформаційне збагачення. Студенти можуть поділитися своїм життєвим досвідом та отриманою інформацією.

3. Інтерактивні методи мають особистісно-орієнтований підхід до студента.

4. Використання інтерактивних методів сприяє розвитку організаторських здібностей і інтелектуальних потреб викладача.

До всього вище сказаного можна додати, що все починається з викладача, його любові до людей, до обраної професії. Якщо педагог володіє цими якостями, він стає прикладом

глибини знань і вмінь, цікавого ведення занять, відданості своїй професії, а тому його дисципліну студенти люблять та чекають зустрічі з викладачем.

Література:

1. Шегедин М.Б., Окс Н.Л. Навчальному процесу – нові форми організації. Досвід застосування традиційних активних форм навчання у Львівському державному медичному коледжі ім. Андрія Крупинського.- Журнал « Медсестринство». - №1. - 2006.

2. Сливка Ю.І. Медсестринський діагноз у системі професійної освіти медсестер у США. - Журнал «Медсестринство». -№1. - 2006.

3. Матеріали Міжнародної науково – практичної конференції «Сучасні освітні технології у підготовці майбутніх фахівців». - Львів. – жовтень. - 2006 р.

В статье идет речь об особенностях использования интерактивных методов и форм в учебном процессе, большое внимание уделяется использованию определенных методов при обучении конкретной дисциплине терапевтического цикла.

The article deals with the peculiarities of the usage of interactive methods and forms in the educational process, great attention is paid to the usage of some methods at teaching of one definite subject of the therapeutic cycle.